

Η ΑΝΕΓΕΡΣΗ ΤΟΥ ΝΑΟΥ

Η θέση όπου ανηγέρθη ο Ναός της Αγίας Παρασκευής δεν έχει επιλεγεί τυχαία, έχει σχέση με τη χριστιανική λατρεία. Τούτο αποδεικνύεται από το γεγονός ότι προς τα βόρεια του Ναού υπήρχε νεκροταφείο χρονολογούμενο από τους Υστερορωμαϊκούς χρόνους. Κατά τα 1968 όταν ο Δήμος Λαυρεωτικής ανέσκαψε τους γύρω δρόμους στο πλαίσιο της εγκατάστασης νέων αγωγών ύδρευσης βρέθηκαν τάφοι στις παρακείμενες οδούς Δ. Λαζαρίδη, Ι. Κακαβά και Καλλιόπης, οι οποίοι ερευνήθηκαν από την Β Εφορία Αρχαιοτήτων. Κατά προφορικές μαρτυρίες των κατοίκων άλλωστε, τάφοι που ανήκαν στο ίδιο νεκροταφείο είχαν βρεθεί και παλαιότερα κατά την θεμελίωση των σπιτιών που αποτελούν το βόρειο όριο της πλατείας της Αγίας Παρασκευής.

Από τα παραπάνω σε συνδυασμό με το "παρεκκλήσιο του Επαμεινώνδα" που σημειώνει στο χάρτη του 1876 ο L.Chollet συμπεραίνεται ότι στο χώρο του νεκροταφείου υπήρχε πρότερος ναός και αυτός ήταν το "το παρεκκλήσιο του Επαμεινώνδα". Την άποψη αυτή ενισχύει προφορική παράδοση που αναφέρει την ύπαρξη ναυδρίου στη θέση του σημερινού ναού, καθώς επίσης και την εύρεση της εικόνας της Αγίας Παρασκευής προς τιμή της οποίας ανεγέρθηκε ο ομώνυμος ναός. Ο Καθηδρικός Ιερός Ναός της Αγίας Οσιοπαρθενομάρτυρος Παρασκευής Πολιούχου του Λαυρείου, είναι τρίκλιτος βασιλική με νεοκλασσικά και βυζαντινά στοιχεία.

Η ακριβής ημερομηνία της ανέγερσής του δεν είναι γνωστή. Κατά πάσα πιθανότητα πρέπει να έχει ανεγερθεί μεταξύ των ετών 1876 και 1880 στην αρχική του δε μορφή δεν είχε ενσωματωμένους τους δύο πύργους κωδωνοστασίων. Αντίθετα είχε ένα χαμηλό κωδωνοστάσιο, προς την βορεινή πλευρά του και σε μικρή απόσταση απ'αυτήν, με ύψος που μόλις έφτανε την βάση της άνω σειράς των παραθύρων. Στις φωτογραφίες "Πανοραμική άποψη της πόλης Λαυρείου από τη δύση" (1885) και στην "Πανοραμική άποψη της πόλης του Λαυρείου από την ανατολή"(1889). Η χρονολόγηση αυτή πρέπει να είναι σωστή αν ληφθεί υπόψη ότι τα εγκαίνια του καθολικού ναού της Αγίας Βαρβάρας έγιναν την 4-12-1881 και θα πρέπει να είχε προηγηθεί ο Ορθόδοξος Ναός στην πόλη του Λαυρείου, εκτός του ήδη γνωστού Ορθόδοξου Ναού του Αγίου Ανδρέου, ο οποίος εμφανίζεται στο βιβλίο του Α. Κορδέλλα "Το Λαύριον" και ως "Eglise Grecque" στον χάρτη "Plan de la baie d' Ergastiria(Laurium),Avril 1870" στο ίδιο βιβλίο. Αργότερα κατά τις αρχές του αιώνα χτίστηκαν οι δύο πύργοι κωδωνοστασίων, σε επαφή με την πρόσοψη του Ναού δημιουργώντας έτσι τον πρόναο. Η αρχική προσέγγιση για την χρονολόγηση της ανέγερσης των κωδωνοστασίων είναι το διάστημα μεταξύ των ετών 1898 και 1911, διότι στις φωτογραφίες των ετών αυτών (Πανοραμική άποψη της πόλης Λαυρείου από την ανατολή 1898) και (Γενική άποψη του Λιμένος και της πόλεως Λαυρείου 1911) ο Ναός εμφανίζεται αντίστοιχα χωρίς και με κωδωνοστάσια.

Για την αρχιτεκτονική του Ναού ο Φ. Στεφανόπουλος στο έργο του "Το Νεοκλασσικό Λαύρειο" γράφει: Η Μητρόπολη, η Αγία Παρασκευή, είναι τρίκλιτος βασιλική με δύο πύργους κωδωνοστασίων στην πρόσοψη, που αντιστοιχούν με το πλάτος των πλαγίων κλιτών, ενώ το πλατύτερο μεσαίο κλίτος εκφράζεται από το ευρισκόμενο στο βάθος κεντρικό τμήμα της πρόσοψης. Το κέντρο με το αέτωμα δεν κυριαρχεί στη σύνθεση. Ο τονισμός έχει δοθεί στα άκρα με τους δύο ισότιμους πύργους. Ο ανταγωνισμός των αυτοτελών στοιχείων συνεχίζεται στην πλάγια όψη μεταξύ πύργου και προεξέχοντα κεντρικού τμήματος, που στεγασμένο μ'ένα αέτωμα δημιουργεί μία υποψία εγκάρσιου κλιτούς. Παρ'όλο, λοιπόν, του ότι πρόκειται για βασιλική με βυζαντινίζοντα μοτίβα, όπως τα τοξωτά και μονόλοβα ή δίλοβα παράθυρα την Αγία Παρασκευή πρέπει να τη δούμε σαν ένα "νεοκλασσικό" ναό. Ο λόγος γι'αυτή την τοποθέτηση είναι τα χαρακτηριστικά της γραμμικότητας, ο τονισμός της επιφάνειας σε βάρος του όγκου και η αυτοτέλεια των μερών.

Το τελευταίο αυτό στοιχείο αφορά το σύστημα. της αρχιτεκτονικής σύνθεσης, που αξίζει να το παρατηρήσουμε αναλύοντας το ναό αυτό του Λαυρείου. Οι πύργοι αποτελούνται από δύο αυτόνομα τμήματα, ενώ η πλάγια όψη τέμνεται σε δύο μέρη από το κεντρικό τμήμα της. Αυτός ο ρόλος του κέντρου, δηλαδή το να επιφέρει τη διαίρεση αντί της συνοχής, είναι χαρακτηριστικός στο Νεοκλασικισμό και μάλλον άγνωστος στην αρχιτεκτονική της Αναγέννησης ή του Μπαρόκ. Στην πλάγια όψη της Αγίας Παρασκευής το κέντρο προσφέρει το δεύτερο κάθετο στοιχείο (ο πύργος είναι το πρώτο) που έρχεται σε αντίθεση με την οριζόντια δομή της όλης όψης. Οι αντιθέσεις οριζοντίων και καθέτων στοιχείων συνεχίζονται στην πρόσοψη, που ο

δημιουργός της τη συνέλαβε σα σύνολο τριών καθέτων στοιχείων (κέντρου και πύργων) που τα αντιστρατεύεται το οριζόντιο στοιχείο του "προστώου", του οποίου το τοιχόκρανο και το πολύ χαμηλωμένο τόξο καταλύουν την καθετότητα του κέντρου. Αφού λοιπόν η ενότητα που επιτυγχάνει η ιεράρχηση των μελών σε κυρίαρχο και υποτελή δεν υπάρχει πια, ο τεχνίτης έπρεπε να βρη άλλους δρόμους για να επιτύχη την ενότητα του δημιουργήματος του. Στην Αγία Παρασκευή αυτό επιτυγχάνεται με την επανάληψη της καμπύλης. Τα τόξα στις διάφορες μορφές τους, οι κυκλικοί φεγγίτες και τα μέταλλα, καθώς και οι τρουλίσκοι των πύργων καθιστούν την καμπύλη ένα διάχυτο στοιχείο που ηχεί σε όλα τα τμήματα του ανατομισμένου κτιρίου. Τέλος υπάρχει μια αμυδρή ομοιότητα, (ύπαρξη πύργων και χειρισμός των παραθύρων), μεταξύ Αγίας Παρασκευής και Αγίας Ειρήνης του Κωνταντζόγλου (1847) καθώς και της Ζωοδόχου Πηγής του Ζέζου (1846).

Ως προς τα εγκαίνια του Ιερού Ναού της Αγίας Παρασκευής πρέπει να τελέστηκαν από τον Μητροπολίτη Αθηνών Προκόπιο Α' (1874 - 1889) ή τον Γερμανό τον Β' Καλλιγά (1889 - 1896). Σημειώνουμε στο σημείο αυτό ότι όλη η περιοχή της Λαυρεωτικής ανήκε αρχικά εκκλησιαστικών από την ίδρυση του Ελληνικού Κράτους στην Μητρόπολη και μετέπειτα Αρχιεπισκοπή Αθηνών. Από το 1936 με την ίδρυση της Μητροπόλεως Αττικής και Μεγαρίδος (Α.Ν.136, ΦΕΚ 417Α' / 25 - 9 - 1936) υπήχθη σ' αυτήν με μια μικρή διακοπή, όταν το 1939 η Μητρόπολη Αττικής και Μεγαρίδος περιορίστηκε σε επαρχία Μεγαρίδος, ενώ η επαρχία Αττικής υπήχθη πάλι στην Αρχιεπισκοπή Αθηνών, μέχρι το 1941 οπότε με το Ν.Δ. 139 (ΦΕΚ188/7 -6 -1941) και πάλι η επαρχία Αττικής επανενώθηκε με την Μεγαρίδα στην Μητρόπολη Αττικής και Μεγαρίδος. Τέλος από το 1974 με την ίδρυση της Μητροπόλεως Μεσογαίας και Λαυρεωτικής (Ν.Δ. 411 της 16 - 5 - 1974 ΦΕΚ 134 Α') υπήχθη σ' αυτήν.

Στην αρχική μορφή ο Ναός είχε ξύλινα ανοιγόμενα παράθυρα με προστατευτικά σιδηρά κυκλ. ιδώματα. Οι εξωτερικές πόρτες του Ναού ήταν ξύλινες χωρίς ιδιαίτερο διάκοσμο σταδιακά όμως αντικαταστάθηκαν όλες. Κατά το έτος 1965 έγινε η αντικατάσταση της πόρτας της κεντρικής εισόδου του Ναού που είχε κατασκευαστεί το 1907, με νέα ξυλόγλυπτη και εν συνεχεία αντικαταστάθηκαν οι δύο πόρτες του γραφείου και του εξομολογητηρίου με νέες ξυλόγλυπτες. Άνωθεν της θύρας της κεντρικής εισόδου τοποθετήθηκε κατά το 1958 η εικόνα της Αγίας Παρασκευής ελαιογραφία, έργο του Λαυρειώτη Αγιογράφου Α. Κουβάτσου.

Οι λοιπές εξωτερικές πόρτες αντικαταστάθηκαν κατά το 1970 με νέες αλουμίνιες χωρίς ιδιαίτερη καλλιτεχνική αξία. Εσωτερικά ο Ναός δεν είναι αγιογραφημένος (πρόσφατα έχει αρχίσει το πολυδάπανο έργο της αγιογράφησης του ιερού Βήματος). Κατά το έτος 1965 έγινε η επισκευή του εσωτερικού του ναού ο χρωματισμός η διακόσμηση των τοίχων και της οροφής του με έντονα χρώματα. Τότε αφαιρέθηκαν τα στασίδια που κάλυπταν όλες τις πλευρικές επιφάνειες του Ναού, το ξύλινο δάπεδο που είχε κατασκευαστεί το 1907 και κάλυπτε την πλακόστρωση της μισής επιφάνειας των δύο πλαϊνών κλιτών, οι υαλόφρακτες ξύλινες εσώθυρες όλων των πλαϊνών θυρών καθώς και πολλά προσκυνητάρια. Το τέμπλο του Ναού είναι χτιστό και ελαιοχρωματισμένο βασικά διακοσμητικά του στοιχεία είναι η άμπελος και τα θωράκια με σύμπλεγμα σταυρού. Τα κεντρικό τμήμα του είναι ψηλότερο από τα πλαϊνά και φέρει τρεις σειρές εικόνων από τα κάτω προς τα άνω. Στην πρώτη σειρά τέσσερις δεσποτικές εικόνες και τέσσερις εικόνες Αγίων, στην δεύτερη σειρά οκτώ εικόνες από το βίο του Χριστού με το μυστικό δείπνο στο κέντρο, στην Τρίτη σειρά τέσσερις ημικυκλικές εικόνες προφητών της Παλαιάς Διαθήκης, και στο κέντρο την εικόνα της Αγίας Τριάδας που στρέφεται με αέτωμα, στην κορυφή του οποίου είναι τοποθετημένος σταυρός με ζωγραφισμένο τον Εσταυρωμένο. Τα δύο πλάγια τμήματα είναι χαμηλότερα και φέρουν δύο σειρές εικόνων, στη πρώτη σειρά εικόνες αγίων, στην δεύτερη σειρά ανά τέσσερις εικόνες από το βίο του Χριστού), ενώ το μεν δεξιό τμήμα έχει στο κέντρο την εικόνα της θυσίας του Αβραάμ με αέτωμα που στρέφεται με το Άγιο Ποτήριο, το δε αριστερό τμήμα έχει στο κέντρο την εικόνα της φιλοξενίας του Αβραάμ με αέτωμα που στρέφεται με ανοιχτό ευαγγέλιο.

Κατά το έτος 1992 έγινε η επιμαρμάρωση των βαθμίδων και του δαπέδου του Ιερού Βήματος, επάνω στην προ υπάρχουσα πλακόστρωση. Τέλος κατά το έτος 1995 έγινε στερέωση των κωδωνοστασίων και η αντικατάσταση των μαρμάρινων παραθύρων των τόξων των κωδωνοστασίων με νέα όμοια.